

ЕКОНОМІЧНА ОЦІНКА ТРУДОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ ТЕРИТОРІЇ З УРАХУВАННЯМ ЕКОЛОГІЧНОГО ФАКТОРА В КОНТЕКСТІ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ

***Анотація.** Стаття присвячена питанням економічної оцінки трудового потенціалу території (з урахуванням екологічного фактора), що належить до основного ресурсного блоку інноваційного потенціалу. Запропоновано авторське визначення поняття «трудова потенціал регіону». Розраховано величину трудового потенціалу території з урахуванням екологічного фактора.*

***Ключові слова.** інноваційний потенціал, трудова потенціал, регіон, екологічний фактор, територія, еколого-економічна оцінка.*

Постановка проблеми. Однією з найбільш актуальних проблем сьогодні є впровадження такого підходу до системи управління трудовим потенціалом території, при якому міг би забезпечуватися достатньо високий рівень економічного розвитку, об'єднуючи при цьому економічні інтереси з інтересами збереження і підвищення значущості навколишнього середовища, що, у свою чергу, буде сприяти збільшенню інноваційного потенціалу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. При дослідженні теоретико-методичних положень щодо економічної оцінки трудового потенціалу території (з урахуванням екологічного фактора), як одного з основних компонентів інноваційного потенціалу регіону було проаналізовано наукові результати, що викладені в роботах Н. Андрєєвої [1], О. Балацького [2, 10], І. Джаїн [3, 6], М. Долішнього [4], Л. Жукова [5], А. Жулавського [6], В. Кислого [7], Є. Лапіна [8], І. Рябова [9], О. Теліженка [10], С. Харічкова [1], І. Рогачева [12] та інших.

Постановка завдання. На нашу думку, з науково-практичної точки зору недостатньо дослідженою на сьогодні залишається проблема урахування екологічного фактора в процесі економічної оцінки трудового потенціалу території в контексті інноваційного розвитку.

Мета і завдання статті. Метою роботи є удосконалення теоретико-методичних положень щодо економічної оцінки трудового потенціалу території (з урахуванням екологічного фактора) як одного з основних компонентів

інноваційного потенціалу. Відповідно до поставленої мети були визначені такі завдання:

- 1) визначити взаємозв'язок трудового та інноваційного потенціалів регіону;
- 2) розглянути концептуальні підходи до визначення ролі людини в сучасній економічній системі;
- 3) дослідити трудовий потенціал регіону як складову його економічного потенціалу;
- 4) удосконалити методичні підходи економічної оцінки формування та використання трудового потенціалу території з урахуванням екологічного фактора.

Виклад основного матеріалу дослідження. Результати проведеного дослідження довели, що у сучасній ринковій економічній системі людина виконує різноманітні економічні функції. Наприклад, як активний суб'єкт творчої діяльності людина може відігравати мультифункціональну роль. Як живий носій продуктивних сил людина володіє великою кількістю атрибутивних властивостей та якостей. У структурі продуктивних сил людини слід виокремлювати дві основні складові: 1) робочу силу; 2) здатність до споживання. Стверджується, що споживання є функцією споживчої сили, а праця – функцією робочої сили.

У роботі [12] наголошується, що «кадрова складова інноваційного потенціалу регіону є головним елементом розвитку регіональної інноваційної системи, що має вигляд рушійної сили інноваційного потенціалу в цілому». При реалізації інноваційної стратегії виникають завдання, пов'язані зі збереженням та розвитком трудового потенціалу регіону. Ці завдання в першу чергу спрямовані на створення динамічної моделі кадрової структури економіки регіону, які враховують демографічні процеси, що мають тенденцію до зміни під впливом стану навколишнього природного середовища [12]. Погляди на роль людини, що сформувались у сучасній ринковій системі,

пройшли достатньо довгий шлях еволюційного розвитку і можуть бути охарактеризовані різними науково-методичними підходами.

Інтенсифікація процесів інтернаціоналізації комерційно-господарської діяльності та перехід від кількісних до якісних критеріїв оцінки економічного зростання привели до появи та оцінки такої категорії, як «трудова потенціал території».

Н. Рогачева та Г. Попова [12] стверджують, що трудова потенціал характеризує забезпеченість інноваційного процесу людськими ресурсами, а також наявність кваліфікованого персоналу, що безпосередньо бере участь у створенні та розповсюдженні інновацій.

І.Джаїн [3, с. 56] говорить про те, що науково обґрунтований підхід до вивчення поняття «трудова потенціал» може дати регіональним та місцевим органам влади реальні можливості прямого впливу на процеси економічного розвитку території з метою найбільш повного задоволення потреб населення.

В економічній літературі існує досить велика кількість визначення поняття «трудова потенціал» як економічної категорії. М. Долішній [4, с. 87] визначає трудова потенціал як прогнозовану інтегральну здатність групи, колективу, підприємства, працездатного населення, країни, регіону до продуктивної трудової діяльності, результатом якої є створення матеріальних та духовних цінностей.

У роботі [5, с. 257] відмічається, що категорія «трудова потенціал» об'єднує сукупність якостей працездатного населення, таких, як його фізичний, психологічний потенціал, обсяг загальних та спеціальних знань та навичок.

А. Жулавський та І. Джаїн [6, с. 114] при аналізі існуючих визначень поняття «трудова потенціал» відмічають суттєві розбіжності у поглядах різних дослідників щодо змісту даної економічної категорії. Це, у свою чергу, значно стримує розроблення єдиної науково-методичної бази економічної оцінки трудового потенціалу. На думку А. Жулавського, на найбільшу увагу заслуговує такий науковий підхід, що визначає трудова потенціал з позицій праці як фактора виробництва, який функціонує у певних визначених умовах.

Звідси в роботах [6, с. 113-120; 3, с. 67] трудовий потенціал визначається як сукупна здатність економічно активного населення певної території забезпечити виробництво споживчих вартостей, що відповідають потребам суспільства на даному етапі його розвитку в конкретних соціально-економічних і науково-технічних умовах.

Грунтуючись на результатах досліджень, що наведені в роботах [3] та беручи до уваги, що основним об'єктом економічної оцінки є трудовий потенціал регіону (території) як один із основних компонентів інноваційного потенціалу. Інноваційний потенціал регіону містить: трудовий (кадровий) потенціал, управлінський потенціал, науково-технічний потенціал, виробничо-технічний потенціал, фінансовий потенціал, ринковий потенціал, інформаційний потенціал, організаційний потенціал, інноваційну культуру.

Так, на думку С. Харічкова і Н. Андрєєвої [1, с. 142], існує пряма залежність між розвитком сучасної соціально-економічної системи і екологічними завданнями, які стоять перед суспільством. Функціонування сучасної соціально-економічної системи впливає на навколишнє природне середовище, і вплив цей постійно посилюється.

Висновки. У результаті можна зробити такі висновки:

1) трудовий потенціал як структурний елемент економічного та інноваційного потенціалів території обумовлює формування, використання та розвиток інших компонентів такої системи; підвищення трудового потенціалу регіону за рахунок збільшення кількості економічно-активного населення, підвищення рівня його освіти, поліпшення стану його здоров'я передбачає збільшення рівня виробничого потенціалу території, а відповідно і інноваційного потенціалу;

2) від кількісного та якісного складу трудового потенціалу залежить функціонування системи інноваційного потенціалу;

3) при розрахунку економічної оцінки трудового потенціалу території обов'язково необхідно враховувати вплив навколишнього природного середовища. У роботі запропоновано авторський підхід до визначення ТПТ з

урахуванням ЕФ. Проаналізувавши отримані результати розрахунку цим методом, можемо сказати, що рівень трудового потенціалу значно зменшується під впливом ЕФ;

4) для розвитку інноваційної системи необхідно постійно підвищувати рівень трудового потенціалу, зберігаючи та розвиваючи його;

5) на економічний та інноваційний розвиток вагомо впливає трудовий потенціал регіону, який відбувається через забезпечення оптимальної кількості економічно активного населення (з урахуванням їх кількісних та якісних характеристик) для створення духовних та матеріальних благ.

Література:

1. Андреева Н.М. Влияние экологического фактора на формирование современной системы экономических отношений / Н.М. Андреева, С.К. Харичков // Региональная экономика. – 2004. – №2. – С. 142–153.

2. Балацкий О.Ф. Антология экономики чистой среды : монография [Текст] / О.Ф. Балацкий. – Сумы: ИТД «Университетская книга», 2007. – 272 с.

3. Джаин И.О. Оценка трудового потенциала : монография [Текст] / И.О. Джаин. – Сумы: ИТД «Университетская книга», 2002. – 250 с.

4. Долішний М.І. Соціально-психологічні компоненти трудового потенціалу [Текст] / М.І. Долішний// Демографічні аспекти відтворення трудового потенціалу. – К., 1994. – Ч.3. – С. 86–92.

5. Жуков Л.И. Экономика труда : учебник для вузов [Текст] / Л.И. Жуков, Г.О. Погосян, В.И. Сивцов и др. ; [под ред. Г.Р. Погосяна, Л.И. Жукова]. – М.: Экономика, 1991. – 304 с.

6. Жулавский А.Ю. Экономическая оценка трудового потенциала региона [Текст] / А.Ю. Жулавский, И.О. Джаин // Вісник Сумського державного Університету / 1998. - №3 (11). – с. 113-120.

7. Кислый В.Н. Экологизация управления предприятием : монография / В.Н. Кислый, Е.В. Лапин, Н.А. Трофименко. – Сумы: ВТД «Университетская книга», 2002. – 232 с.

8. Лапин Е.В. Оценка экономического потенциала предприятия : монография / Е.В. Лапин. – Сумы: ИТД «Университетская книга», 2004. – 360 с.
9. Рябов І.С. Управління якістю трудового потенціалу в екологічно небезпечних районах [Текст] / І.С. Рябов // Вісник Технологічного ун-ту Поділля. Спец. вип.: Економічні науки. – Хмельницький: Вид-во Технологічного ун-ту Поділля. – 1998. – №6. – с.139-142.
10. Социально-экономический потенциал региона: монография [Текст] /под. общ. ред. проф. О.Ф. Балацького. – Сумы: Университетская книга, 2010. – 364, [4] с.
11. Global Environment Outlook (GEO-4): environment for development. United Nations Environmental Programme (UNEP) [Електронний ресурс]. – Valletta (Malta): Progress Press LTD, 2007. – 540 p. – Режим доступу: http://www.unep.org/geo/geo4/report/GEO-4_Report_Full_en.pdf.
12. Рогачева Н.И., Развитие инновационного кадрового потенциала региона [Електронний ресурс] / И.Н. Рогачева, Г.В. Попова // ИнВестРегион. – Региональная экономика / 2006. – №5. – С. 30-31. – Режим доступа: www.v-itc.ru/investregion/2006/05/pdf/2006-05-08.pdf.

***Аннотация.** Статья посвящена вопросам экономической оценки трудового потенциала территории (с учетом экологического фактора), который относится к основному ресурсному блоку инновационного потенциала. Предложено авторское определение понятия «трудоу потенциал региона». Рассчитана величина трудового потенциала территории с учетом экологического фактора.*

***Ключевые слова:** инновационный потенциал, трудовой потенциал, регион, экологический фактор, территория, эколого-экономическая оценка.*

***Summary.** The article is devoted to the economic appraisal of regional labour potential with an ecological factor which refers to the main innovation potential resources unit. The definition of regional labour potential, based on author approach, is proposed. The regional labour potential value with an ecological factor is calculated.*

***Keywords.** innovation potential, labour potential, region, ecological factor, territory, ecological and economic appraisal.*